

> El reportatge

> Per Rosa Torrijos

Les tortugues tornen al riu Ter

Només dues espècies de tortugues habiten els rius, rieres i aiguamolls de Catalunya. La tortuga de rierol i la tortuga d'estany són dos animals carnívors que poden fer fins a 25 centímetres. Són difícils d'observar i poc coneguts per nosaltres, però durant anys han estat en greu perill d'extinció per la desaparició d'espais aquàtics i per la greu amenaça que suposa l'aparició intencionada de la tortuga de Florida.

Per aquest motiu, aquesta primavera es van alliberar una setantena de tortugues al riu Ter, amb la finalitat de recuperar les dues espècies pròpies de la zona fluvial

A Catalunya existeixen tres espècies de tortuga que actualment estan en greu perill d'extinció o retrocés. El Centre de Reproducció de Tortugues de l'Albera treballa des de fa anys per a la recuperació i reintroducció d'aquestes espècies als seus hàbitats naturals. Parlem de la tortuga mediterrània (*Testudo hermanni hermanni*), que és un animal terrestre, i les dues tortugues d'aigua, la tortuga de rierol (*Mauremys leprosa*) i la tortuga d'estany (*Emys orbicularis*).

Per facilitar l'adaptació de dues d'aquestes espècies al riu Ter, la tortuga d'estany i la tortuga de rierol, el Consorci del Ter va crear durant l'hivern petites basses efímeres i basses temporànies mediterrànies a les riberes del baix Ter i a la desembocadura del riu Llémena amb l'objectiu de crear un hàbitat adequat per als amfibis i els rèptils. En un parell d'anys compten poder crear 24 noves basses de menys de 50 metres quadrats i d'escassa profunditat (menys d'un metre) entre els termes d'Anglès, Bescanó i Sant Gregori, en zones de domini públic hidràulic o bé en altres terrenys de titularitat pública, i aigües amunt de la ciutat de Girona.

Un cop fetes les basses es van poder alliberar els primers 70 exemplars de tortuga d'estany al riu Ter amb la finalitat de recuperar aquestes espècies amenaçades. L'objectiu concret és que aquests petits aiguamolls serveixin per a la recuperació directa de les poblacions de tortugues i la millora de les poblacions d'altres espècies com són el tritó verd (*Triturus marmoratus*), el tòtil (*Alytes obstetricans*), el gripau d'esperons (*Pelobates cultripipes*), el gripau corredor (*Bufo calamita*) i la reineta (*Hyla meridionalis*).

En el cas de la tortuga d'estany està previst que s'alliberin des d'ara i fins al 2017 uns 150 exemplars procedents d'un programa de reproducció

Tortuga d'estany ("Emys orbicularis")

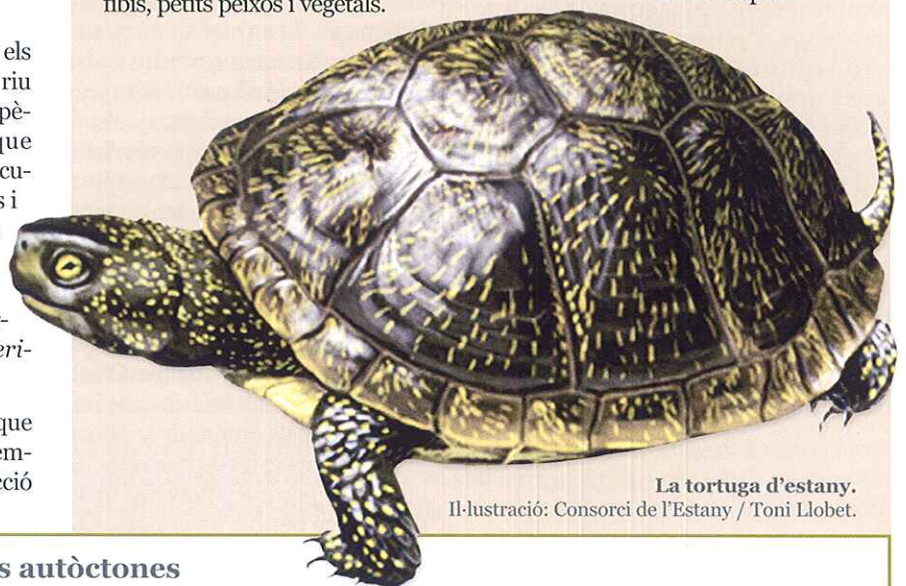
La tortuga d'estany és una tortuga d'aigua autòctona d'Europa, Àsia i el nord-oest d'Àfrica. Ocupa tot tipus de masses d'aigua: basses permanents, temporals, séquies, alguns embassaments, rius i torrents; i prefereixen aquelles amb poc corrent o gens i abundant cobertura vegetal aquàtica.

Es tracta d'un queloni amb una closca arrodonida, fosca, amb línies i taques grogues. El cap també és fosc amb taques i puntets grocs. La mida mitjana d'un adult és d'uns 15 centímetres i pesa entre 250 i 300 grams. Les femelles solen ser més grans que els mascles.

Alimentació: Aquest rèptil s'alimenta d'invertebrats, larves d'amfibis, petits peixos i vegetals.

Costums: La tortuga d'estany hiverna des de finals de la tardor fins a principis de la primavera, que és quan comença el període de reproducció.

Amenaces: A Catalunya es troba en una situació de declivi preocupant per culpa de la degradació del seu hàbitat i de la competència d'espècies introduïdes, com ara la tortuga de Florida. A les comarques gironines presenta poblacions aïllades, especialment a la Selva (Estany de Sils i Riudarenes), al Baix Ter, Aiguamolls de l'Empordà i Estany de Banyoles, i la seva recuperació al llarg del riu Ter, on n'hi ha observacions escasses, és molt important per a la conservació futura de l'espècie.

La tortuga d'estany. Il·lustració: Consorci de l'Estany / Toni Llobet.

Diferències entre les espècies autòctones

Nom	Espècie	Mascle	Femella	Alimentació	Hàbitat
Tortuga mediterrània	Testudíbid	20 cm	25 cm	Herbívora	Bosc mediterranis
Tortuga de rierol	Geoemídid	20 cm	25 cm	Carnívora	Rius i rierols
Tortuga d'estany	Emídid	18 cm	25 cm	Carnívora	Llacs, basses, rius, rierols i aiguamolls

en captivitat que es du a terme al Centre de Reproducció de Tortugues de l'Albera. Aquesta actuació s'emmarca en el projecte Life Potamo Natura – cofinançat per la Comissió Europea – per a la conservació de la fauna fluvial d'interès europeu a la xarxa Natura 2000 de les conques dels rius Ter, Fluvià i Muga.

Les nostres tortugues, una espècie greument amenaçada

La tortuga d'aigua dolça és difícil de veure, ja que viu exclusivament en l'aigua i només surt per prendre el sol o per criar. Si ens hi acostem, de seguida es capbussarà i s'amagarà entre les pedres o les arrels. És difícil veure-la a menys de deu metres de distància.

La tortuga mediterrània, la que és terrestre, ha estat amenaçada durant temps per alguns depredadors naturals, però també pels incendis, la conversió de terreny forestal en camps de conreu, la ramaderia extensiva o la recol·lecció de tortugues per a la comercialització i domesticació il·legal.

En canvi, les tortugues aquàtiques fins fa alguns anys tenien pocs enemics naturals perquè, a diferència de les terrestres, els incendis les afecten poc i només les cries petites poden ser un bon àpat per a guilles, turons o rates. El pitjor perill ara per ara són les tortugues americanes, que actualment s'estan comercialitzant de manera massiva i que es poden comprar en qualsevol botiga d'animals com a entreteniment per a la mainada. La tortuga de Florida (*Trachemys Scripta*) normalment es caracteritza perquè té dues ratlles vermelles o grogues a cada costat del cap; és un animal també aquàtic molt agressiu i que ha comportat un greu perill per a les tortugues autòctones. Quan és adulta, pot créixer fins a 30 centímetres, es va tornant agressiva i mossega. Arribats en aquest punt molts propietaris no poden encarregar-se d'aquesta mascota i l'alliberen als nostres rius, i això ha provocat una disminució alarmant de l'espècie autòctona.

L'altre perill destacable és la disminució de basses i petits espais aquàtics. És per això que es considera essencial la recuperació de petites zones inundables de caràcter temporal associades a la dinàmica fluvial.

Tortuga de rierol (“*Mauremys leprosa*”)

La tortuga de rierol, també anomenada tortuga pudenta per la seva olor característica, es troba a Catalunya, altres punts de la península Ibèrica, el nord d'Àfrica i alguns llocs del sud de França. Aquesta tortuga d'aigua dolça viu en ambients aquàtics continentals, és a dir, rierols, llacunes, estanys, cues d'embassaments i llacunes litorals, defugint els grans rius.

És un queloni amb la closca ovalada, aplanada, de color marró verdós. Al coll té franges estretes de color taronja o grogós, especialment els exemplars joves. Fa uns 25 centímetres del cap a la cua. Molts exemplars adults tenen algues aquàtiques al damunt, que alteren la textura i li donen una imatge estranya, i d'aquí ve el seu nom científic: *Mauremys leprosa*.

Alimentació: És carnívora. S'alimenta d'invertebrats, larves d'amfibis, petits peixos, insectes, escarabats i algues vegetals.

Costums: Només surten de l'aigua per prendre el sol. Hi-vernem des de finals de tardor fins a principis de primavera, quan comencen el període de reproducció.

Amenaces: És una espècie amenaçada i protegida per culpa de la degradació del seu hàbitat (dessecació, canvis d'usos, sobreexplotació de l'aigua) i de la competència d'espècies introduïdes, com ara la tortuga de Florida. Malgrat això, es troba en expansió al nord-est de Catalunya i, per tant, cal conservar i millorar els hàbitats per consolidar les poblacions actuals.

La tortuga de rierol.

Il·lustració: Consorci de l'Estany / Toni Llobet.

Les tortugues, animals amb milions d'anys

Les tortugues són rèptils lents que tenen un tronc ample i curt, protegit per una closca o cuirassa. El gènere *Testudo* es va formar ara fa 35 milions d'anys, però no és fins al Pliocè –1 milió d'anys– que se'n separen les principals espècies del gènere, entre elles la tortuga mediterrània, la *Testudo hermanni*. Originàriament, les tortugues eren terrestres, després de la seva aparició algunes van evolucionar per ser aquàtiques i milions d'anys després altres van evolucionar per ser marines.

Les tortugues d'aigua hivernen durant els mesos de més fred, reprenen l'activitat al mes de març i estan més actives els mesos de més calor perquè necessi-

ten el sol per activar les funcions metabòliques. Són ovíperes, és a dir que es reproduïxen mitjançant la posta d'ous. Aquesta posta pot oscil·lar entre 3 i 16 ous aproximadament, tot i que en el cas de la tortuga de rierol pot ser fins i tot superior.

Curiosament els mascles són més petits que les femelles. També hi ha diferències de mida entre la cua o el plastró (part ventral de la closca) entre els dos sexes. D'això se'n diu dimorfisme sexual, que és la diferència de formes, colors i mides que hi ha entre mascles i femelles d'una mateixa espècie.

Hi ha espècies de tortugues que poden viure fins a 100 anys!